

מדינה בלי כסף או כסף בלי מדינה?

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti הרפובליקה התורכית של צפון־קפריסין

מאת: פנחס בר־זאב

בעלון הקודם דנו ב"מטבעות" של הרשות הפלשתינאית ("מדינת פלשתיין") שהונפקו בשנת 2010 על ידי חברה אמריקנית המתמחה בהנפקת סידרות פרטיות עבור מחוזות אקזוטיים ועבור מדינות ש(עדיין) אינן קיימות להלכה. לקראת מחציתה של שנה זו החל הסוחר האמריקני הותיק יואל אנדרסון להציע למכירה סידרת מטבעות בת 8 עריכים של מדינה נוספת, הרפובליקה התורכית של צפון־קפריסין. גם מטבעות אלה נושאים את התאריך 2010. בניגוד למטבעות שהונפקו עבור הרשות הפלשתינאית, בגינם הפיצה החברה המטביעה מפרט טכני מלא, לוטים מטבעות צפון־קפריסין בערפל כבד. פרט לארץ המקור – סין, לא קיבל יואל מהחברה המטביעה שום פרטים נוספים החיוניים לאספן, כגון קוטר, משקל, סגסוגת, תיאורם של המטבעות וכמויות ההטבעה.

רקע היסטורי

ההיסטוריה של האי קפריסין רצופת מלחמות וכיבושים, ומשקפת את המאבק של כמעט 1,500 שנה בין הנצרות והאסלאם. מאז ימי הביניים המוקדמים נשלט האי על ידי ביזנטים, ערבים, צלבנים ורפובליקת ונציה. בשנת 1570 נכבשה קפריסין על ידי האימפריה העות'מאנית אשר החזיקה בו מעל 300 שנה עד 1878, כאשר השלטון עבר לידי בריטניה.

בשנת 1960 זכתה קפריסין בעצמאות מלאה, כאשר האוכלוסייה התורכית מנתה כ־18% בלבד מכלל אוכלוסיית האי. למרות שזכויות המיעוט התורכי עוגנו בחוקת המדינה החדשה, סבל המיעוט התורכי־אסלאמי מאפליה ואף דיכוי על ידי הרוב הנוצרי־אורתודוקסי.

כבר החל מהמחצית הראשונה של המאה ה־19, לאחר מלחמת העצמאות המוצלחת של יוון נגד האימפריה

העות'מאנית (1832), החלה בקפריסין לקרום עור וגידים תנועה לאומנית שדגלה באיחוד מלא עם יוון. השלטון הבריטי הצליח איכשהו לבלום מגמה זו. אולם, מייד לאחר קבלת העצמאות החלו יחסי שתי האוכלוסיות להידרדר עד לכדי עימות אלים ואף מזויין, תוך חשש מהתפרצות מלחמת אזרחים רבתי, בד ובד עם התחזקות תנועת ה־"אנוסיס" (איחוד עם יוון), בהובלת מיליצית "אאוקה".

בינתיים התחוללה ב־1967 הפיכה צבאית בממלכת יוון. השלטון נתפס על ידי כת צבאית שגם היא דגלה בסיפוח קפריסין ל"ארץ האם", המלך קונסטנטין הודח וכל

משפחת המלוכה יצאה לגלות. בסיוע כוחות מקומיים הודח ביולי 1974 הארכיבישוף מקאריוס השלישי – נשיא קפריסין מאז עצמאותה – ובמקומו מינו הקולונלים מאתונה ממשלת בובות המורכבת מחברי מיליצית "אאוקה", שאמורה הייתה לבצע הלכה למעשה "אנוסיס" מידי עם יוון.

אלא, לתורכיה (בה הועבר שנה קודם לכן השלטון מהצבא לממשל אזרחי חלש הנתון לפיקוח צבאי הדוק) היו תוכניות אחרות. תוך פחות משבוע פלש צבאה לקפריסין ולאחר מלחמה קצרה עם כוחות יוונים-קפריסאיים נחותים תפס את השליש הצפוני של האי, המאוכלס ברובו על ידי המיעוט התורכי-קפריסאי. כמעט כל האוכלוסייה היוונית-קפריסאית ברח מהאיזור שנכבש על ידי הצבא התורכי אל החלק הדרומי של האי.

ב-1975 הוקמה המדינה הפדרטיבית התורכית של צפון-קפריסין, ובתמיכת תורכיה הכריזה על עצמאות חד-צדדית ב-1983, תחת השם Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti – הרפובליקה התורכית של צפון-קפריסין – Turkish Republic of Northern Cyprus. מדינה זו משתרעת על 37% מכלל שטחו של האי, כאשר אוכלוסייתה מגיעה ל-18% בלבד מכלל אוכלוסיית קפריסין. פרט להכרה על ידי תורכיה לא הכירה אף מדינה אחרת בצפון-קפריסין. מאז ועד היום מתנהל לסירוגין מו"מ על הסדר קבע בין שני חלקי האי, אך ללא תוצאות. לאחר הפסקת האש שנשמרת מאז הכיבוש התורכי ב-1974 ועד היום, חוצצים כוחות האו"ם בין שני חלקי האי. קו הגבול חוצה את הבירה ניקוסיה לשניים, לחלק היווני ולחלק התורכי, כאשר כוחות האו"ם מפרידים בניהם (בדומה למצב בירושלים עד לשנת 1967).

כלכלת צפון-קפריסין, אשר נתונה לחרם כלכלי בינלאומי וסגר כמעט מוחלט, תלויה ברובה בסיוע תורכי, המדינה היחידה שסוחרת עמה במישרין. לעומת החלק היווני אשר כלכלתו התקדמה בצורה ניכרת בתקופת חלוקת האי, נשארה כלכלת הצפון מאחור. התל"ג לנפש של החלק הדרומי עמד ב-2008 על 30,700 דולר, לעומת 15,900 דולר בחלק הצפוני. החלק הדרומי, המוכר על ידי הקהילה הבינלאומית כרפובליקה של קפריסין הריבונית והיחידה, הצטרף ב-2004 לאיחוד האירופי, וב-2008 הפך האירו למטבע הרשמי של מדינה זו.

בחלק הצפוני משמשת הלירה התורכית כמטבע עובר לסוחר מאז 1974. אין לצפון-קפריסין ולתורכיה שום קשר להנפקת המטבעות המתוארים כאן.

מפרט המטבעות

(בהסתייגות, עקב היעדר מידע מהחברה המנפיקה)

Bin Kuruş – 1 קורוש

מתכת: פלדה מצופה פליז או נחושת (מגנטי);
קוטר: 16.5 מ"מ; משקל: 2 גרם; דופן: עגול, חלק.
צד הפנים: דגל צפון-קפריסין.

צד הגב – משותף לכל המטבעות, פרט לעריך: המילים Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (הרפובליקה התורכית של צפון-קפריסין), סמל הרפובליקה בו מופיעה שנת ייסודה – 1983, שנת ההנפקה 2010, והעריך 1.

Beş Kuruş – 5 קורוש

מתכת: פלדה מצופה ניקל (מגנטי);
קוטר: 17.5 מ"מ; משקל: 2.1 גרם; דופן: עגול, חלק.
צד הפנים: סחלב (Orchid, Orchidaceae).
צד הגב: העריך 5 (השאר זהה ל-1 קורוש).

On Kuruş – 10 קורוש

מתכת: פלדה מצופה ניקל (מגנטי);
קוטר: 18.5 מ"מ; משקל: 2.3 גרם; דופן: עגול, חלק.
צד הפנים: עירית (Asphodel, Asphodelus aestivus).
צד הגב: העריך 10 (השאר זהה ל-1 קורוש).

25 קורוש — Yirmi Beş Kuruş

מתכת: פלדה מצופה ניקל (מגנטי);
 קוטר: 20.5 מ"מ; משקל: 2.8 גרם; דופן: עגול, מחורץ.
 צד הפנים: גומא (Cyperus, Cyperus capitatus).
 צד הגב: העריך 25 (השאר זהה ל-1 קורוש).

50 קורוש — Elli Kuruş

מתכת: דרמתכתית – טבעת פלדה מצופה "כסף גרמני" או ניקל (מגנטי),
 אסימון אבץ או נחושת-ניקל מצופה פליז או נחושת;
 קוטר: 24 מ"מ; משקל: 5.6 גרם; דופן: עגול, מחורץ.
 צד הפנים: דרדר (Knapweed, Centaurea aegiphila), או נורית (Buttercup, Ranunculus).
 צד הגב: העריך 50 (השאר זהה ל-1 קורוש).

1 לירה — Bir Lira

מתכת: דרמתכתית – טבעת אבץ או נחושת-ניקל מצופה נחושת או פליז,
 אסימון פלדה מצופה "כסף גרמני" או נחושת-ניקל (מגנטי);
 קוטר: 26 מ"מ; משקל: 6.8 גרם; דופן: עגול, משונן-חלק לסירוגין.
 צד הפנים: פרפר (Butterfly, Rhopalocera).
 צד הגב: העריך 1 (השאר זהה ל-1 קורוש).

2½ לירות — İki Buçuk Lira

מתכת: דרמתכתית – טבעת "כסף גרמני" או נחושת-ניקל, אסימון אבץ או
 נחושת-ניקל מצופה נחושת או פליז;
 קוטר: 29 מ"מ; משקל: 8.3 גרם; דופן: עגול, משונן-חלק לסירוגין.
 צד הפנים: יונה (Dove, Columbidae).
 צד הגב: העריך 2½ (השאר זהה ל-1 קורוש).

5 לירות — Beş Lira

מתכת: דרמתכתית – טבעת ואסימון "כסף גרמני" או נחושת-ניקל;
 קוטר: 33 מ"מ; משקל: 9.3 גרם; דופן: עגול, משונן-חלק לסירוגין.
 צד הפנים: כבש בר קפריסאי (Cypriot mouflon, Ovis orientalis ophion).
 צד הגב: העריך 5 (השאר זהה ל-1 קורוש).

סוף דבר

כאמור, מטבעות אלה הונפקו על ידי גורם פרטי עלום בסין, ללא כל קשר עם השלטונות המוניטריים של צפון-קפריסין או תורכיה. לכן יש להתייחס אליהם כפנטזיה, קוריוז, בדיוק כמו מטבעות הרשות הפלשתינאית עליהם דנו בגליון הקודם.

אכן, הרפובליקה התורכית של צפון-קפריסין נשארת – גם לאחר הנפקה זו – מדינה בלי כסף, ומטבעות צפון-קפריסין הם כסף בלי מדינה!

תודה לעמית קמרט, שסייע בזיהוי שמות הצמחים המופיעים על חלק מהעריכים.